
УТИЦАЈ АУСТРОУГАРСКЕ МОНАРХИЈЕ НА ПРОМЈЕНЕ У ШКОЛСТВУ И СТАТУСУ УЧИТЕЉА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

[Далиборка Шкипина (2020). *Сталешке организације учитеља у Босни и Херцеговини на размеђи 19. и 20. вијека (Утицај на развој школства и педагошких идеја)*. Источно Сарајево: Dis-Company, 223 стр.]

Монографија професорке Далиборке Шкипина под називом *Сталешке организације учитеља у Босни и Херцеговини на размеђи 19. и 20. вијека (Утицај на развој школства и педагошких идеја)* објављена је 2020. године и представља прерађену магистарску тезу одбрањену 2011. године на Филозофском факултету на Палама.

У самом *Уводу* јасно је истакнуто да, ако желимо разумјети нашу садашњост и будућност, неопходно је да познајемо нашу прошлост. Читајући ову монографију, можемо се упознати са одређеним сегментима педагошке прошлости у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске монархије.

Структура књиге састоји се од наслова и поднаслова распоређених на 223 странице. Након *Увода* слиједи поглавље *Теоријске основе проучавања* које је детаљно анализирано кроз следеће поднасловe: *Појмовно-терминологија одређења, Друштвено-политичке прилике у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске управе, Културне прилике и просвјетна политика Аустроугарске монархије у Босни и Херцеговини* (обухвата и поднаслов *Културно-просвјетна друштва у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске власти: Просвјета, Гајрет, Напредак и Ла Беневоленција*), *Основно школство у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске управе* (обухвата и поднаслов *Борба за црквено-школску и вјерску аутономију*), *Оријентација и развој педагошке мисли у Босни и Херцеговини*, као и поднаслов *Претходна истраживања о статусу учитеља у Босни и Херцеговини и њиховој борби за друштвено признање и материјално награђивање*.

У дијелу књиге, насловљеном *Теоријске основе проучавања* дата је детаљна анализа друштвено-политичких и културно-просвјетних прилика у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске владавине. Ауторка образлаже појмове који представљају структурне елементе монографије – сталез, организација, учитељи, школство и развој педагошких идеја. Да би се што боље схватиле друштвено-политичке, као и културне прилике у Босни и Херцеговини од 1878. године, јасно и прегледно приказани су подаци пописа становништва на размеђи 19. и 20. вијека и преглед вјерске структуре становништва. С обзиром да је већина становништва била неписмена, настојали су се организовати курсеви (течајеви) како би се описменили. Велику улогу у описмењавању становништва имала су културно-просвјетна друштва у Босни и Херцеговини за вријеме аустроугарске власти – српска *Просвјета*, муслимански *Гајрет*, хрватски *Напредак* и јеврејска *Ла Беневоленција*, о чијем дјеловању ауторка даје краћи преглед. Разматрајући основно школство доласком Аустроугарске монархије у Босну и Херцеговину, Шкипина указује на заступљеност конфесионалних школа које је нова власт настојала смањити оснивањем државних основних школа. Такође, професорка истиче да се педагошка мисао у Босни и Херцеговини развијала под утицајем Хербарта, Дистервега, Дитеса, Лаја, Мојмана, Бинеа, Торндајка, као и под утицајем радова Паје Радосављевића из области експерименталне педагогије. На крају поглавља приказани су резултати претходних истраживања о статусу учитеља у Босни и Херцеговини и њиховој борби за друштвено признање и материјално награђивање.

Наредно поглавље посвећено је *методолошким основама истраживања* које обухвата проблем, предмет, значај истраживања, циљ, задатке, општу хипотезу истраживања, методе и технике које су се примјењивале у истраживању (историјска метода, метода теоријске анализе и метода проучавања педагошке документације) и изворе истраживања. Проблем истраживања усмјерен је на сагледавање сталешке организације учитеља и ефеката њеног дјеловања у сфери просвјетног, културног, политичког и укупног друштвеног живота. На основу постављеног проблема, формулисан је циљ истраживања који је био усмјерен на истраживање и утврђивање услова и чинилаца, форми, садржаја и ефеката друштвеног и педагошког дјеловања сталешког организовања учитеља. Ауторка поставља следеће задатке истраживања: 1) анализирање, утврђивање и освјетљавање врста и нивоа сталешког организовања учитеља; 2) сагледавање и утврђивање облика и садржаја друштвеног и педагошког рада и дјеловања сталешке организације учитеља; 3) утврђивање и презентовање улоге и значаја разних фактора, облика и садржаја друштвеног и педагошког дјеловања сталешке организације учитеља у области школства; 4) утврђивање и презентовање значаја разних облика, садржаја и ефеката друштвеног и педагошког дјеловања сталешке организације учитеља Босне и Херцеговине у настанку, развоју и ширењу педагошких идеја. Када је ријеч о изворима који су се користили приликом истраживања, потребно је истаћи да, поред многобројне педагошке литературе коју је прикупила и користила,

професорка остварује сарадњу са институцијама које су омогућиле да се историјско педагошко истраживање успешно реализује – Архив Босне и Херцеговине у Сарајеву, Архив Републике Српске у Бањалуци, Матична библиотека у Источном Сарајеву, Национална и универзитетска библиотека Босне и Херцеговине у Сарајеву, Универзитетска библиотека у Источном Сарајеву, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске у Бањалуци, библиотеке факултета, градске и личне библиотеке.

У поглављу *Анализа садржаја и интерпретација података проучавања* дат је детаљан и свеобухватан преглед резултата проучавања до којих се дошло освртом на сталешко организовање учитеља у Босни и Херцеговини између 19. и 20. вијека и њихов утицај на развој школства и педагошких идеја. Ауторка је детаљно анализирала врсте и нивое сталешког организовања учитеља у Босни и Херцеговини, облике и садржаје друштвено-педагошког рада и дјеловања сталешке организације учитеља, допринос сталешког удруживања учитеља развоју школства у Босни и Херцеговини, као и значај сталешког организовања учитеља у Босни и Херцеговини за развој педагошких идеја. У оквиру овог поглавља, професорка Шкипина образлаже функционисање учитељских друштава која су у том периоду постојала у Босни и Херцеговини, детаљно је табеларно приказала компоненте правила појединих учитељских друштава, које обухватају циљ и сврху друштва, задатак друштва, друштвена средства, чланове Друштва, друштвене састанке.

Када су у питању *Облици и садржаји друштвено-педагошког рада и дјеловања сталешке организације учитеља*, посебна пажња посвећена је конституисању Учитељског друштва за град Сарајево и котар, рад друштва, у вези са чим су шематски приказане секције које су биле заступљене, рад Српског учитељског удружења, рад Учитељског друштва за Босанску Крајину, рад Учитељског друштва у Дервенти, рад Савеза учитељских друштава народних основних школа у Босни и Херцеговини. Осим тога, указано је и на допринос сталешког удруживања учитеља развоју школства у Босни и Херцеговини како би се оно подигло на виши ниво. Као једно од најзначајнијих питања, истиче се питање обавезног (облигатног) поласка дјеце у школу, јер у том периоду тај проблем законом није био утврђен. Шематским приказом представљена су нека од питања и тема која су указивала на значај организованог учитељског удружења за развој школства у Босни и Херцеговини. Поред обавезног (облигатног) поласка у школу, неки од проблема из домена школства били су дјечје лектире, (не)сталност учитеља, ревизија школских књига, ревизије наставних планова и програма, именовање школских надзорника, дјечје књижнице, школска хигијена, нераздјелено вријеме у школи.

Разматрајући значај сталешког организовања учитеља у Босни и Херцеговини за развој педагошких идеја, Д. Шкипина кроз анализу и детаљан опис педагошких часописа омогућава читаоцима да више сазнају о стању у

школству, положају учитељства и развоју педагошке мисли у Босни и Херцеговини током аустроугарске управе. Међу тим часописима акценат се ставља на *Школски вјесник*, *Учитељску зору* и *Српску школу*. Анализирајући радове, чланке и приказе значајних педагога из педагошко-психолошких и дидактичко-методичких области који су утицали на боље стање основних школа и наставе, ауторка је пажњу посветила и педагошким идејама у гласилима (органима) учитељских друштава. На крају, кроз шематски приказ указује на индикаторе који имплицирају на значај сталешког организовања учитеља за развој педагошких идеја.

Након детаљног приказа података проучавања слиједи *Закључна разматрања*, гдје су прегледно образложене специфичности истраживане теме и основни закључци до којих се дошло у претходним поглављима.

Поред тога, у књизи је дат и *резиме* на српском, енглеском и њемачком језику, након чега слиједи попис одговарајуће литературе и извора који су се користили, као и *Прилози* који посебно доприносе вриједности ове монографије, јер обухватају различите документе (окружнице, наредбе, уредбе, прописе, наставне планове) који су донекле утицали на развој школства, судбину учитеља, као и цјелокупног народа у Босни и Херцеговини.

Монографија професорке Далиборке Шкипина представља драгоцену публикацију која се огледа у темељном увиду у нека значајна питања педагошке прошлости Босне и Херцеговине за вријеме аустроугарске управе. Поред тога што је корисна за све педагошке стручњаке који се баве подручјем историје педагогије и школства, као и студенте педагогије, сматрамо да је значајна и за ширу читалачку публику која жели упознати и разумјети педагошке мисли и идеје заступљене у одређеном периоду у прошлости Босне и Херцеговине, јер, као што и сама ауторка истиче, „познавање прошлости представља један од неопходних услова за сваку нашу цјелисходнију педагошку акцију”.

Мср Весна Цејетиновић

Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет